

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ГОРОШКО ВАЛЕНТИНА ВАЛЕНТИНІВНА

УДК 343.12 (477)

ТИМЧАСОВЕ ВИЛУЧЕННЯ МАЙНА
(КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ)

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук

Одеса – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу Одеського державного університету внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент

Холостенко Андрій Володимирович,

Одеський державний університет внутрішніх справ,
проректор – директор навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник

Сергєєва Діана Борисівна,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри правосуддя Юридичного факультету

кандидат юридичних наук, доцент

Благута Роман Ігорович,

Львівський державний університет внутрішніх справ,
ректор університету

Захист відбудеться «30» листопада 2018 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.884.04 в Одеському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 65014, м. Одеса, вул. Успенська, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського державного університету внутрішніх справ за адресою: 65000, м. Одеса, пров. Сабанський, 4.

Автореферат розісланий «26» жовтня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. М. Заєць

Підписано до друку 19.10.2018. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарн. «Times New Roman». Друк різнографічний. Ум. друк. арк. 0,9.

Наклад 100 прим.

Видавництво ОДУВС

м. Одеса, вул. Успенська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.
тел. 0487431393; 0949464393 email – 7431393@gmail.com

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Від моменту прийняття 24 серпня 1991 р. Акта проголошення незалежності України в нашій державі було проведено реформування багатьох галузей права в бік демократизації, 28 червня 1996 р. прийнято чинну Конституцію України, яка проголосила Україну суверенною, незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою і визнала людину найвищою соціальною цінністю, закріпила гарантії непорушності права приватної власності, можливості застосування конфіскації майна особи виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, установлених законом.

У кримінальному процесі питання обмеження майнових прав особи завжди стояло доволі гостро, адже вилучення майна при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій та заходів забезпечення кримінального провадження є їхньою невід'ємною рисою. Особливу актуальність становлять питання тимчасового вилучення майна без судового рішення при здійсненні затримання особи за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, під час проведення оглядів і обшуків. Згідно зі статистичними даними в Україні щомісяця проводиться близько 4 500 обшуків і кількість громадян, які стикаються із цією процесуальною дією, є значною. Оскільки під час обшуку, як правило, правоохоронці здійснюють вилучення речей, документів чи іншого майна, дуже часто постає питання про те, як їх повернути власнику. В умовах реалій роботи правоохоронної системи в Україні часто правоохоронні органи допускають порушення вимог чинного законодавства, зокрема, вилучення речей чи документів, які не стосуються кримінального провадження.

Таке становище зумовлює необхідність удосконалення законодавчої бази кримінального процесу, яка б давала можливість протистояти злочинності і одночасно гарантувала права та свободи членів суспільства.

Реформа кримінальної юстиції, вінцем якої став Кримінальний процесуальний кодекс України, що набрав чинності 20 листопада 2012 р. (далі – КПК), докорінно змінила кримінальне судочинство, зробивши суттєвий крок уперед у напрямку гуманізації кримінальної політики, захисту прав і свобод громадян. Суттєві перетворення торкнулися й інституту кримінального процесуального примусу. Щоправда, недосконалість КПК як із теоретичної, так і з практичної точок зору призводить до недоліків у його застосуванні правоохоронними органами та судами, зокрема тих, що регулюють порядок застосування тимчасового вилучення майна як заходу забезпечення кримінального провадження.

Із позицій кримінальної процесуальної науки проблематику сутності і значення заходів забезпечення кримінального провадження розглядали такі вчені, як Ю. П. Алєнін, С. А. Альперт, В. П. Бож'єв, В. І. Бояров, В. І. Галаган, М. І. Гошовський, Ю. М. Грошевий, К. Ф. Гуценко, Т. М. Добровольська, А. Я. Дубинський, З. Д. Єнікєєв, З. З. Зінатуллін, В. С. Зеленєцький,

О. В. Капліна, З. Ф. Коврига, Л. Д. Кокорєв, О. П. Кучинська, В. М. Корнуков, Ф. М. Кудін, Ю. Д. Лівшиць, В. З. Лукашевич, В. Т. Маляренко, О. Р. Михайленко, М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, І. Л. Петрухін, Д. П. Письменний, М. А. Погорецький, В. М. Попелюшко, М. М. Розін, В. М. Савицький, Д. О. Савицький, В. К. Случевський, С. М. Стахівський, О. Ю. Татаров, В. М. Тертишник, Л. Д. Удалова, В. С. Чистякова, В. Ю. Шепітько, В. П. Шибіко, О. Г. Шило, М. Є. Шумило, І. Я. Фойницький, О. Г. Яновська.

На особливу увагу заслуговують дослідження щодо процесуальної сутності тимчасового вилучення майна таких відомих науковців, як О. В. Верхогляд-Герасименко, І. В. Гловюк, О. А. Колесников, Ю. М. Мирошніченко, Н. С. Моргун, А. С. Нерсесян, С. М. Смоков, О. Ю. Татаров, А. В. Холостенко, О. Г. Шило та ін.

Окремі аспекти тимчасового вилучення майна як заходу забезпечення кримінального провадження, що обмежує майнові права, проаналізовано в дисертації А. Е. Руденко «Заходи забезпечення кримінального провадження, що обмежують майнові права підозрюваного, обвинуваченого та інших осіб» (Київ, 2015 р.). У дисертаціях Н. С. Моргун «Засада недоторканності права власності у досудовому кримінальному провадженні» (Київ, 2015 р.) та Г. М. Куцкір «Засада недоторканності права власності: поняття, зміст і реалізація у кримінальному провадженні» (м. Одеса, 2015 р.) детально розглянуто умови та процесуальний порядок проведення процесуальних дій, спрямованих на тимчасове вилучення майна без судового рішення. Окремі питання про строк подання на розгляд слідчого судді клопотання про арешт тимчасово вилученого майна розглядаються в дисертації М. В. Лепєя «Арешт майна у кримінальному процесі» (Київ, 2017 р.). Однак на теперішній час у теоретичному ракурсі не склалося єдності думок щодо поняття, змісту, мети та функцій тимчасового вилучення майна.

Грунтовні наукові дослідження, які б ураховували зміни в законодавстві України із цих питань, відсутні. Здебільшого досліджувалися проблеми щодо застосування лише запобіжних заходів. Немає монографічних досліджень, які висвітлюють застосування тимчасового вилучення майна під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій та заходів забезпечення кримінального провадження. Тому практичні працівники органів досудового розслідування не завжди правильно і своєчасно застосовують передбачені законом заходи державного процесуального примусу, особливо під час провадження слідчих (розшукових) дій.

Такий стан негативно впливає на законодавчу та правозастосовну практику, а тому ці обставини зумовили вибір теми дисертації, засвідчуючи її обґрунтованість та актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертація спрямована на реалізацію положень Закону України від 11.07.2001 р. № 2623-III (у редакції від 12.10.2010 р.) «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» та Плану заходів Міністерства внутрішніх

справ, спрямованих на реалізацію норм Кримінального процесуального кодексу України, затвердженого наказом МВС України від 08.08.2012 № 685.

Тема відповідає положенням додатку 10 Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 років, затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015 № 275, теми наукових досліджень кафедри кримінального процесу «Актуальні проблеми досудового розслідування» (державний реєстраційний номер 0114U004018), яка є складовою частиною наукового дослідження Одеського державного університету внутрішніх справ – «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування ОВС в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер 0114U004015). Тема дисертації затверджена Вченою радою ОДУВС (протокол № 12 від 5 липня 2016 р.).

Мета і завдання дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження. Метою дисертації є комплексний науковий аналіз проблем, пов'язаних із тимчасовим вилученням майна, як важливою процесуальною дією, та формулювання на його основі науково обґрунтованих практичних і методичних рекомендацій щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства і практики його застосування.

Ця мета конкретизується такими завданнями:

- визначити стан наукової розробки проблеми тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні;
- охарактеризувати історичні аспекти виникнення та розвитку інституту тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні;
- визначити сутність та види тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні;
- висвітлити правові підстави та типові ситуації тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні;
- виділити особливості процесуальних форм тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні;
- розкрити організаційні засади тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні;
- здійснити концептуалізацію тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні;
- обґрунтувати юридичне значення та визначити правові наслідки тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у зв'язку із застосуванням тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні.

Предмет дослідження – тимчасове вилучення майна (кримінальний процесуальний аспект).

Методи дослідження. *Методи дослідження* обрані з урахуванням поставленої мети та завдань, його об'єкта і предмета. Методологічну основу

дисертації складає система загальнонаукових та спеціальних методів пізнання правових явищ.

Зокрема, діалектичний метод пізнання дав можливість розглянути поставлені проблеми в динаміці та у взаємозв'язку (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). Історичний метод використано для аналізу становлення і розвитку інституту тимчасового вилучення майна в кримінальному процесі (підрозділ 1.2). Структурно-функціональний метод дозволив виділити тимчасове вилучення майна, що застосовують у кримінальному провадженні, і співвіднести із загальною системою заходів забезпечення кримінального провадження (підрозділ 1.2, 1.3, розділ 3). Системно-структурний метод застосовано для розмежування окремих правових понять (підрозділи 2.4, 3.1). Формально-логічний – під час порівняння норм чинного КПК України, обґрунтування висновків і пропозицій щодо їх змін та доповнень (1.2, 2.2, 3.3). Статистичний метод використано під час узагальнення результатів анкетування та вивчених кримінальних справ і кримінальних проваджень (1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1). Із метою вивчення й узагальнення практики органів досудового розслідування застосовувались соціологічні методи анкетування та інтерв'ювання (2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2).

Емпіричну базу дослідження склали дані, одержані в результаті вивчення 1157 кримінальних справ та кримінальних проваджень, що розслідувалися слідчими ГУНП України Дніпропетровської, Київської, Львівської, Миколаївської, Одеської областей упродовж 2010-2017 років; практика Європейського Суду з прав людини; дані офіційної статистики, а також дані, одержані при опитуванні 1320 працівників органів досудового розслідування системи МВС та СБУ в Дніпропетровській, Київській, Львівській, Миколаївській, Одеській областях. Використано особистий досвід дисертанта, набутий під час роботи в органах досудового розслідування Національної поліції України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних у кримінальній процесуальній науці України досліджень теоретичних, правових і організаційних засад застосування тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні. Це дозволило автору сформулювати низку наукових положень, висновків і пропозицій:

уперше:

- надано авторське визначення поняття «тимчасове вилучення майна» як заходу забезпечення кримінального провадження та процесуальної дії, що здійснюється слідчим, прокурором без судового рішення в межах окремих слідчих (розшукових) дій (огляд, обшук) та заходів забезпечення кримінального провадження (затримання);

- визначено види майна, яке може бути тимчасово вилученим під час проведення відповідних процесуальних дій (затримання, обшук, огляд) у кримінальному провадженні;

- розкрито організаційні елементи тимчасового вилучення майна, якими є: підготовка; безпосереднє виявлення при проведенні окремих процесуальних дій відповідних речей, документів, грошей тощо; фіксація виявленого майна в протоколі; фізичне вилучення майна, його упакування та опечатування; переміщення вилученого майна; вирішення питання про арешт майна або його повернення;

удосконалено:

- окремі теоретичні положення щодо правових підстав тимчасового вилучення майна, визначених ч. 2 ст. 167 КПК України, що є нормативним відображенням тих типових ситуацій, в яких здійснюється тимчасове вилучення майна в діяльності органів досудового розслідування;

- наукові положення концепції тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні, що засвідчують наявність у межах кримінального процесуального права самостійного правового інституту «тимчасового вилучення майна» із специфічними ознаками;

дістали подальшого розвитку:

- теоретичні знання щодо застосування тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні, що є теоретичним підґрунтям для системного розкриття питань сутності та видів тимчасового вилучення майна, правових підстав, процесуальних форм та організаційних засад тимчасового вилучення майна, а також перспектив тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні.

- історичні аспекти виникнення та розвитку інституту тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні;

- пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства шляхом внесення змін до п. 3 ч. 2 ст. 167 КПК України та доповнення ст. 167 КПК України частиною третьою відповідного змісту.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані:

- у навчальному процесі – під час підготовки посібників із навчальних курсів кримінального процесу і криміналістики, а також розроблення текстів лекцій та навчально-методичних матеріалів для проведення семінарів і практичних занять із цих дисциплін в Одеському державному університеті внутрішніх справ (акт впровадження від 05 липня 2018 р.);

- у практичній діяльності - сформульовані дисертантом пропозиції щодо порядку застосування тимчасового вилучення майна як державно-правового примусу під час провадження слідчих дій використовують слідчі ГУМВС України в Одеській області (акт впровадження від 09 липня 2018 р.);

- у наукову-дослідній роботі – як основа для подальшого дослідження проблеми застосування тимчасового вилучення майна у кримінальному провадженні України (акт впровадження від 03 липня 2018р.);

- у сфері правотворчості – для вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України.

Особистий внесок здобувача. Сформульовані у дисертації положення, узагальнення, висновки, рекомендації, пропозиції обґрунтовані дисертантом на підставі особистих досліджень у результаті опрацювання та аналізу наукових, нормативних, статистичних та емпіричних джерел.

Апробація матеріалів дисертації. Основні теоретичні положення, що містяться в дисертації, були оприлюднені на міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми правових наук в євроінтеграційному вимірі» (м. Харків, 19-20 грудня 2014 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку юридичної науки та практики» (м. Львів, 26-27 грудня 2014 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн» (м. Запоріжжя, 26-27 грудня 2014р.); міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства» (м. Дніпропетровськ, 25-26 вересня 2015 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні» (м. Херсон, 9-10 жовтня 2015 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави» (м. Одеса, 25 березня 2016 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції «Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії злочинності» (м. Одеса, 24 листопада 2017 р.); міжнародній науково-практичній конференції «Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали», (м. Одеса, 30 березня 2017 р.).

Публікації. Основні положення і висновки дослідження відображено у 17 наукових статтях, дев'ять з яких опубліковано у фахових виданнях України, затверджених МОН України, одна із статей – опублікована у виданні міжнародного характеру, а також у п'яти тезах доповідей до науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дослідження становить 244 сторінки, із яких 197 – основного тексту. Список використаних джерел складається із 200 найменувань на 20 сторінках, додатки – на 37 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується вибір теми дослідження, розкривається ступінь наукової розробленості проблеми, визначаються мета і завдання дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження, методи дослідження, аргументуються наукова новизна, наводиться інформація про апробацію матеріалів дисертації, публікації, висвітлюється структура та обсяг дисертації,

вказується на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами, наводиться практичне значення отриманих результатів.

Перший розділ «Теоретичні засади тимчасового вилучення майна у кримінальному провадженні» складається з трьох підрозділів і присвячений розгляду стану наукової розробленості проблеми, історичних аспектів виникнення та розвитку інституту тимчасового вилучення майна, його сутності та видів.

У підрозділі 1.1. «*Стан наукової розробки проблеми тимчасового вилучення майна у кримінальному провадженні*» приділено увагу положенням теорії кримінального процесу, що безпосередньо чи опосередковано пов'язані з питанням тимчасового вилучення майна. При цьому зазначено, що вилучення майна застосовується в кримінальному, цивільному, господарському, адміністративному процесах та під час виконавчого провадження (згідно зі ст. 55 закону України «Про виконавче провадження»), що дає підстави констатувати міжгалузевий характер даного правового інституту. Указано, що з позицій кримінальної процесуальної науки проблематику таких заходів забезпечення кримінального провадження як тимчасове вилучення майна та арешт майна розглядали такі вчені: О.В. Верховгляд-Герасименко, І.В. Гловіюк, О.А. Колесников, Ю.М. Мирошніченко, Н.С. Моргун, А.С. Нерсисян, С.М. Смоков, О.Ю. Татаров, А.В. Холостенко, О.Г. Шило та ін. Зазначено, що на теперішній час у теорії не склалося єдності думок щодо поняття, змісту, мети та функцій тимчасового вилучення майна. Зауважено, що встановлення основних правових, теоретичних і практичних проблем у застосуванні тимчасового вилучення майна полягає у визначенні юридичної природи тимчасового вилучення майна; аналізі проблем, що виникають у правозастосовній практиці тимчасового вилучення майна; визначенні шляхів удосконалення застосування тимчасового вилучення майна.

У підрозділі 1.2. «*Виникнення та розвиток інституту тимчасового вилучення майна у кримінальному провадженні*» зазначено, що, урахувавши належність тимчасового вилучення майна як заходу забезпечення кримінального провадження до засобів кримінального процесуального примусу, історичний аспект виникнення та розвитку зазначеного інституту має висвітлюватися крізь призму державного примусу в сукупності з відповідними процесуальними діями (обшуком, оглядом та виїмкою) його реалізації.

Обґрунтовано, що виїмка, яка була визначена КПК України 1960 р. як слідча дія, можна вважати прообразом тимчасового вилучення майна. Однак на теперішній час ці дві категорії мають відмінності. По-перше, відповідно до ст. 178 КПК 1960 р. виїмка проводилася у випадках, коли є точні дані, що предмети чи документи, які мають значення для справи, знаходяться в певній особі чи в певному місці. На відміну від цього, тимчасове вилучення майна

згідно зі ст.ст. 168, 237 чинного КПК України здійснюється, коли точних даних про місцезнаходження відповідного майна немає (під час огляду, обшуку або затримання). По-друге, згідно зі ст. 168 чинного КПК України тимчасове вилучення майна не є самостійною процесуальною дією і застосовується виключно в межах огляду, обшуку або затримання. По-третє, якщо виїмка згідно зі ст. 178 КПК 1960 р. проводилася за вмотивованою постановою слідчого або вмотивованою постановою судді, то тимчасове вилучення майна не передбачає попереднє винесення жодних постанов чи ухвал. По-четверте, виїмка згідно зі ст. 178 КПК 1960 р. мала цілком передбачуваний характер, планувалася завчасно та, як правило, мала місце попередня вимога (пропозиція) з боку слідчого видати певні речі. Тоді як тимчасове вилучення майна є непередбачуваним, адже напевно невідомо про те, чи буде яке-небудь майно виявлено при проведенні обшуку, огляду або затримання. По-п'яте, при проведенні виїмки мала місце конкретизованість об'єктів виїмки, тоді як тимчасове вилучення майна не є конкретизованим.

Підкреслено, що, виходячи зі змісту норм чинного КПК України, доцільно припустити, що виїмка є прообразом існуючої на сьогодні процесуальної дії – вилучення майна на підставі ухвали слідчого судді, що має місце під час тимчасового доступу до речей і документів. На користь цієї точки зору свідчать положення ст. 168 КПК України, в яких вилучення речей і документів (на підставі ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до них) названо виїмкою.

У підрозділі 1.3. «Сутність та види тимчасово вилучення майна у кримінальному провадженні» автором на підставі аналізу теоретичних правових положень визначено сутність тимчасового вилучення майна як заходу забезпечення кримінального провадження та процесуальної дії, що здійснюється слідчим, прокурором без судового рішення в межах окремих слідчих (розшукових) дій (огляд, обшук) та заходів забезпечення кримінального провадження (затримання). Акцентовано увагу на тому, що умовою застосування цього заходу забезпечення є відповідність майна, хоча б одному з критеріїв, передбачених ч. 2 ст. 167 КПК України. При здійсненні тимчасового вилучення майна у вигляді речей, документів, грошей, можуть мати місце як матеріальні об'єкти зі збереженням інформації, так і «електронні носії інформації», на які поширюється особливий порядок тимчасового вилучення.

Зазначено, що тимчасово вилучене майно може бути класифіковано залежно від характеру вилучених речей, документів, грошей тощо, зокрема: 1) вилучення об'єктів, підшуканих, виготовлених, пристосованих чи використаних як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення та (або) тих, що зберегли на собі його сліди; 2) вилучення об'єктів, що призначалися (використовувалися) для схилення особи до

вчинення кримінального правопорушення, фінансування та (або) матеріального забезпечення кримінального правопорушення або винагороди за його вчинення; 3) вилучення об'єктів, що є предметом кримінального правопорушення; 4) вилучення об'єктів, одержаних унаслідок учинення кримінального правопорушення та (або) тих, що є доходами від них, а також майном, на яке їх було повністю або частково перетворено.

Зауважено, що з метою однозначного регулювання питання щодо вилучення в кримінальному провадженні майна, яке є обмеженим або вилученим з обігу та є речовим доказом у справі, необхідно внести відповідні зміни до ст. 167 КПК України, доповнивши частиною третьою такого змісту: *«тимчасово вилученим майном не вважаються предмети, які вилучені законом з обігу, речі та документи, які входять до переліку, щодо якого прямо надано дозвіл на відшукання в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку та вилучення майна, а також об'єкти, які мають нематеріальний характер або не є майном у значенні ст. 190 Цивільного кодексу України».*

Другий розділ «Правові та організаційні засади тимчасового вилучення майна у кримінальному провадженні» складається трьох підрозділів, у яких висвітлюються правові підстави та типові ситуації тимчасового вилучення майна, його процесуальні форми та організаційні засади.

У підрозділі 2.1. *«Правові підстави та типові ситуації тимчасового вилучення майна у кримінальному провадженні»* на підставі аналізу законодавства, матеріалів слідчої практики та поглядів науковців визначено правові підстави та типові ситуації тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні. Установлено, що підстави тимчасового вилучення майна, визначені ч. 2 ст. 167 КПК України, є нормативним відображенням тих типових ситуацій, в яких здійснюється тимчасове вилучення майна в діяльності органів досудового розслідування під час затримання особи за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, проведення огляду й обшуку.

Указано на необхідність класифікації підстав застосування тимчасового вилучення залежно від того, у ході яких процесуальних дій було прийнято рішення та тимчасово вилучено майно. Тимчасово вилученим може вважатися лише майно, яке одержане в результаті трьох процесуальних дій: 1) затримання особи в порядку, передбаченому ст. ст. 207, 208 КПК України; 2) обшуку; 3) огляду.

До підстав застосування тимчасового вилучення майна можна віднести: 1) наявність достатніх підстав уважати, що вчинено саме кримінальне правопорушення; 2) відповідність майна, яке підлягає вилученню, принаймні одній з ознак, зазначених у ч. 2 ст. 167 КПК України; 3) перебування зазначеного майна у володінні певної особи; 4) дії визначених у ст. 168 КПК України осіб, які уповноважені застосовувати цей захід, або наявність

обставин, які надають право будь-якій особі здійснювати тимчасове вилучення майна, відбуваються в чітко регламентованому законом порядку.

Зазначено, що тимчасове вилучення майна може бути застосоване як до початку досудового розслідування, так і після. З урахуванням цього типові ситуації тимчасового вилучення майна за цією підставою можуть бути розподілені на ті, що можливі до моменту, з якого розпочинається кримінальне провадження (огляд місця події, тимчасове вилучення майна, законне затримання), і ті, які допускаються тільки в кримінальному провадженні (огляд, обшук).

У підрозділі 2.2. «*Особливості процесуальних форм тимчасового вилучення майна у кримінальному провадженні*» здійснено поділ правових форм вилучення майна залежно від його правової природи, сфери застосування та галузевої належності різних прийомів вилучення майна. Зокрема правову форму тимчасового вилучення майна можна визначити як усталену законом індивідуальну сукупність фактичних та юридичних елементів, які визначаються відповідно до ситуації вилучення, що склалась, і міри допустимого ступеня втручання в особисте життя громадян, призначених для ефективного пошуку й отримання об'єктів (майна), що мають значення для встановлення фактичних обставин (кримінального) провадження, і застосовуються уповноваженими посадовими особами правоохоронних органів (суб'єктами пошуково-пізнавальної діяльності) за наявності встановлених у законі (КПК) умов.

Аналіз змісту ст.168 КПК у взаємозв'язку з відповідними нормами ст.ст.236, 237 КПК показує, що правовими формами тимчасового вилучення майна є:

- затримання особи в порядку, передбаченому ст.ст.207, 208 КПК;
- обшук у порядку, передбаченому ст. 234 КПК;
- огляд у порядку, передбаченому ст. 237 КПК.

При цьому тимчасово вилученим може вважатися лише майно (за умови відповідності критеріям, зазначеним у ч.2 ст.167 КПК):

- при затриманні – будь-які речі, документи, гроші тощо;
- при обшуку – речі та документи, які не входять до переліку, щодо якого прямо дано дозвіл на відшукання в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку, та не належать до предметів, які вилучені законом з обігу;
- при огляді – речі та документи, що не належать до предметів, які вилучені законом з обігу.

У підрозділі 2.3. «*Організаційні засади тимчасового вилучення майна у кримінальному провадженні*» зазначено, що процесуальні особливості й правові наслідки тимчасового вилучення майна тісно пов'язані з організаційними засадами проведення тих слідчих (розшукових) дій і інших процесуальних дій, під час яких таке вилучення має місце. Автором виділено та розглянуто організаційні елементи, що є типові для різних ситуацій

вилучення майна в кримінальному провадженні, зокрема: 1) підготовка до проведення відповідної слідчої (розшукової) дії (огляд, обшук), під час яких може бути застосовано тимчасове вилучення майна, та прогнозування (затримання) слідчим, прокурором імовірності здійснити тимчасове вилучення майна; 2) безпосереднє виявлення при проведенні окремих процесуальних дій відповідних речей, документів, грошей тощо, щодо яких є достатні підстави вважати, що вони мають ознаки, передбачені ч. 2 ст. 167 КПК України; 3) фіксація виявленого майна в протоколі відповідної процесуальної дії та за допомогою техніко-криміналістичних засобів; 4) фізичне вилучення майна з матеріального середовища, в якому воно було виявлено, його упакування та опечатування, що фактично позбавляє підозрюваного або осіб, у володінні яких перебуває зазначене майно, можливості володіти, користуватися та розпоряджатися ним; 5) переміщення вилученого майна з місця проведення відповідної процесуальної дії до органу досудового розслідування чи інші місця, призначені для його зберігання; 6) вирішення питання про арешт майна або його повернення. На підставі розгляду зазначених вище елементів визначено організаційні складові тимчасового вилучення майна як заходу забезпечення кримінального провадження.

Третій розділ «Перспективи тимчасового вилучення майна у кримінальному провадженні» складається з двох підрозділів, в яких здійснено концептуалізацію тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні, обґрунтовано його юридичне значення та визначено правові наслідки.

У підрозділі 3.1. *«Концептуалізація тимчасового вилучення майна у кримінальному провадженні»* акцентовано увагу на основоположних загальних та специфічних ознаках цієї процесуальної дії, що знаходить своє відображення в положеннях чинного кримінального процесуального законодавства. Розглянуто значущі питання добровільності та примусовості тимчасового вилучення майна, можливості порушення у зв'язку із цим прав учасників кримінального провадження та ін. Зазначено, що тимчасове вилучення майна як правовий інститут виконує низку притаманних йому функцій, а саме – правозахисна, правовідновлювальна, запобіжна, забезпечувальна, інформаційна функції. Автором охарактеризовані зазначені функції, що взаємопов'язані з іншими заходами забезпечення кримінального провадження.

Наголошено на тому, що тимчасове вилучення майна характеризується специфічними ознаками самодостатнього правового інституту галузі кримінального процесуального права: 1) має процесуальний характер і регулюється кримінальним процесуальним законом, а тому є складовою кримінальної процесуальної форми; 2) підстави, межі та порядок застосування тимчасового вилучення майна детально регламентовані КПК; 3) тимчасове вилучення майна спрямовано на досягнення єдиної мети з іншими

заходами державного примусу в кримінальному провадженні – забезпечити належний порядок кримінального провадження, його дієвість; 4) тимчасове вилучення майна має виражений примусовий характер, який залежить не від порядку реалізації вилучення майна, а від, власне, його законодавчої моделі (сама можливість застосування примусу передбачена процедурою вилучення); 5) тимчасове вилучення майна має виключний характер, тобто застосовується лише в тих випадках, коли іншими заходами публічні завдання кримінального провадження виконати неможливо; 6) специфічний суб'єкт застосування: ним, як правило, є слідчий, прокурор.

У підрозділі 3.2. «Юридичне значення та правові наслідки тимчасового вилучення майна у кримінальному провадженні» автором визначено й охарактеризовано правові наслідки тимчасового вилучення майна, що пов'язані з метою відшкодування збитків, завданих кримінальним правопорушенням, та наслідки, що пов'язані з метою доказування в кримінальному провадженні.

Визначено, що правові наслідки тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні становлять систему кримінальних процесуальних і кримінально-правових відносин, які виникають між суб'єктами кримінального процесу та іншими учасниками кримінального провадження, зумовлені, по-перше, вилученням майна (у вигляді речей, документів, грошей тощо), по-друге, визнанням такого майна речовими доказами, якщо для того є достатні підстави та ознаки, по-третє, зберіганням, реалізацією, знищенням, поверненням речових доказів, по-четверте, застосуванням заходів примусу – інших заходів кримінального процесуального примусу та інших заходів кримінально-правового характеру у вигляді можливої конфіскації майна з метою виконання вироку в частині цивільного позову, інших майнових стягнень або можливої конфіскації, спецконфіскації майна.

Наголошено, що зміст процесуально-правового значення вилучення майна подано в трьох значеннях: доказовому, процедурному і правозабезпечувальному. Визначено основний аспект процесуально-правового (доказового) значення тимчасового вилучення майна – здатність бути речовим доказом та мати значення для кримінального провадження, тобто мати значимість стосовно ряду правових моментів: установлення особи підозрюваного (обвинуваченого), його ставлення до вчиненого, фактичних обставин злочину (час, місце, спосіб, мотив), наслідків учиненого – відшкодування шкоди, відновлення порушеного права (також і повернення майна), можливої конфіскації, спеціальної конфіскації майна.

ВИСНОВКИ

1. Тимчасове вилучення майна – це захід забезпечення кримінального провадження та процесуальна дія, що здійснюється слідчим, прокурором без судового рішення в межах окремих слідчих (розшукових) дій (огляд, обшук) та заходів забезпечення кримінального провадження (затримання), та полягає в примусовому позбавленні підозрюваного або осіб, у володінні яких перебуває майно, можливості володіти, користуватися та розпоряджатися ним до вирішення питання про арешт майна або його повернення.

2. Положення КПК України мають повністю узгоджуватися з відповідними положеннями Цивільного кодексу України, що визначають поняття «майно» та виключають перебування у власності особи товарів, предметів і речовин, заборонених до обігу. Вилученим під час проведення відповідних процесуальних дій може бути лише те майно, що має матеріальний характер, тобто речі, документи, гроші тощо, що мають значення для кримінального провадження та щодо яких є достатні підстави вважати, що вони мають ознаки, передбачені ч. 2 ст. 167 КПК України. При цьому таким майном можуть бути як матеріальні об'єкти зі збереженням інформації, так і «електронні носії інформації», на які поширюється особливий порядок тимчасового вилучення. Не можуть бути визнані речами предмети матеріального світу, у тому числі й речові докази, які не наділені корисними властивостями та з приводу яких не можуть виникати цивільні права та обов'язки. Не можуть бути вилученими в межах кримінального провадження майнові права та обов'язки, які мають нематеріальний характер.

3. Правову форму тимчасового вилучення майна можна визначити як установлену законом індивідуальну сукупність фактичних та юридичних елементів, які визначаються відповідно до ситуації вилучення, що склалась, і міри допустимого ступеня втручання в особисте життя громадян, призначених для ефективного пошуку й отримання об'єктів (майна), що мають значення для встановлення фактичних обставин (кримінального) провадження, і застосовуються уповноваженими посадовими особами правоохоронних органів (суб'єктами пошуково-пізнавальної діяльності) за наявності встановлених у законі (КПК) умов.

Тимчасове вилучення майна на досудовому розслідуванні може здійснюватися в трьох основних формах: 1) при проведенні обшуку, 2) огляду 3) затриманні особи.

Залежно від суб'єкта вилучення, характеру основної процесуальної дії та характеру виявленого майна процесуальними формами тимчасового вилучення майна є:

- тимчасове вилучення майна під час затримання будь-якою особою, яка здійснила законне затримання в порядку ст. 207 КПК України;
- тимчасове вилучення майна під час затримання уповноваженою службовою особою в порядку ст. 208 КПК України;

- тимчасове вилучення слідчим, прокурором при проведенні огляду майна, яке не належить до предметів, що вилучені законом з обігу (указані предмети згідно із ч. 7 ст. 237 КПК не вважаються тимчасово вилученим майном);

- тимчасове вилучення слідчим, прокурором при проведенні обшуку майна, щодо якого прямо не надано дозвіл на відшукання в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку та яке не належить до предметів, що вилучені законом з обігу (указані предмети згідно із ч. 7 ст. 236 КПК не вважаються тимчасово вилученим майном).

4. Тимчасове вилучення майна як захід забезпечення кримінального провадження організаційно складається з таких елементів:

- підготовка до проведення відповідної процесуальної дії (затримання, огляд, обшук), під час якої може бути застосовано тимчасове вилучення майна, та прогнозування слідчим, прокурором імовірності здійснити тимчасове вилучення майна;

- безпосереднє виявлення при проведенні окремих процесуальних дій відповідних речей, документів, грошей тощо, щодо яких є достатні підстави вважати, що вони мають ознаки, передбачені ч. 2 ст. 167 КПК України;

- фіксація виявленого майна в протоколі відповідної процесуальної дії та за допомогою техніко-криміналістичних засобів;

- фізичне вилучення майна з матеріального середовища, в якому воно було виявлено, його упакування та опечатування, що фактично позбавляє підозрюваного або осіб, у володінні яких перебуває зазначене майно, можливості володіти, користуватися та розпоряджатися ним;

- переміщення вилученого майна з місця проведення відповідної процесуальної дії до органу досудового розслідування чи інші місця, призначені для його зберігання;

- вирішення питання про арешт майна або його повернення.

5. Підстави тимчасового вилучення майна, визначені ч. 2 ст. 167 КПК України, є нормативним відображенням тих типових ситуацій, в яких здійснюється тимчасове вилучення майна в діяльності органів досудового розслідування при проведенні огляду або обшуку, під час затримання особи за підозрою в учиненні кримінального правопорушення. Фактичними підставами тимчасового вилучення майна є достатня сукупність даних, яка згідно із законом підтверджує необхідність вжиття даного заходу забезпечення кримінального провадження, а саме: 1) під час обшуку або огляду формується сукупність фактичних даних, що вказують на те, що у володінні підозрюваного/інших осіб, перебуває зазначене у ч. 2 ст. 168 КПК майно; 2) при затриманні особи у порядку, передбаченому статтями 207, 208 КПК України.

До підстав застосування тимчасового вилучення майна належать: 1) наявність достатніх підстав вважати, що вчинено саме кримінальне правопорушення; 2) відповідність майна, яке підлягає вилученню, хоча б одній з ознак, зазначених у ч. 2 ст. 167 КПК України; 3) перебування зазначеного майна у володінні певної особи; 4) дії визначених у ст. 168 КПК

України осіб, які уповноважені застосовувати цей захід, або наявність обставин, які надають право будь-якій особі здійснювати тимчасове вилучення майна, відбуваються в чітко регламентованому законом порядку.

Залежно від стадії, на якій здійснюється тимчасове вилучення майна, типові ситуації тимчасового вилучення майна можуть бути розподілені на: 1) ситуації, що можливі до моменту, з якого розпочинається кримінальне провадження (огляд місця події, законне затримання); 2) ситуації, які допускаються тільки в розпочатому кримінальному провадженні (огляд, обшук).

6. Застосування інституту тимчасового вилучення майна можливе лише до вирішення питання про арешт такого майна або до його повернення, що свідчить про визначення можливої подальшої долі тимчасово вилученого майна, при цьому можливість визнання такого майна речовим доказом без накладення на нього арешту за чинним КПК відсутня.

У зв'язку із цим пропонується ч. 5 ст. 171 КПК викласти в такій редакції: *«Клопотання слідчого, прокурора про арешт тимчасово вилученого майна повинно бути подано не пізніше 72 годин після вилучення майна, інакше майно має бути повернуто особі, у якої його було вилучено».*

7. Із метою забезпечення гарантій осіб, право власності яких обмежується під час кримінального провадження в ході здійснення тимчасового вилучення майна, необхідно змінити назву статті 235 КПК України, а саме: *«Ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи»* викласти в такій редакції *«Ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи та тимчасове вилучення майна»*. Тим самим на підставі ухвали про обшук слідчий має право не лише проникнути до житла чи іншого володіння особи, а й на законних підставах вилучати речі, документи або осіб, для виявлення яких і проводиться обшук.

Усе вилучене під час обшуку майно (і те, яке зазначено в ухвалі слідчого судді про обшук, і те, яке додатково вилучено під час обшуку) необхідно вважати тимчасово вилученим майном, на яке в разі необхідності його утримання слідчим має бути накладений арешт, оскільки в протилежному випадку дії слідчого щодо вилучення під час обшуку частини майна порушують положення ст. 16 КПК України, якою передбачено, що позбавлення або обмеження права власності під час кримінального провадження здійснюється лише на підставі вмотивованого судового рішення, ухваленого в порядку, передбаченому КПК України.

Отже, для забезпечення однозначного сприйняття і неухильного додержання учасниками кримінального провадження норм КПК пропонуємо останнє речення ч. 7 ст. 236 КПК України викласти в такій редакції: *«Тимчасово вилученим в ході обшуку майном вважаються всі речі та документи, незалежно від надання дозволу на їх вилучення в ухвалі слідчого судді про дозвіл на проведення обшуку».*

8. Теоретичні положення, що сформульовані в наукових працях вітчизняних вчених-процесуалістів, лише частково розкривають науково-прикладну проблему тимчасового вилучення майна та переважно є

недостатньо обґрунтованими, суперечливими й потребують додаткового вивчення в межах комплексного дослідження, проте є теоретичним підґрунтям для системного розкриття питань сутності та видів тимчасового вилучення майна, правових підстав, процесуальних форм та організаційних засад тимчасового вилучення майна, а також перспектив тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні.

Аналіз положень КПК України та слідчої практики дозволяє стверджувати про наявність у межах кримінального процесуального права самостійного правового інституту «тимчасового вилучення майна», що складається із сукупності норм, які регулюють питання вилучення майна в досудовому розслідуванні без ухвали слідчого судді з подальшим вирішенням питання про арешт майна або його повернення особі, в якій воно було вилучено. Існування зазначеного правового інституту має вагомe значення для діяльності органів досудового розслідування, адже дозволяє невідкладно та без додержання забюрократизованої і тривалої в часі процедури одержання ухвали слідчого судді здобувати речові докази та інші об'єкти, що мають значення для кримінального провадження, не допускаючи при цьому їх знищення чи приховування.

Тимчасове вилучення майна характеризується специфічними ознаками самостійного правового інституту: 1) має процесуальний характер і регулюється кримінальним процесуальним законом, а тому є складовою кримінальної процесуальної форми; 2) підстави, межі та порядок застосування тимчасового вилучення майна детально регламентовані КПК; 3) тимчасове вилучення майна спрямовано на досягнення єдиної мети з іншими заходами державного примусу в кримінальному провадженні – забезпечити належний порядок кримінального провадження, його дієвість; 4) тимчасове вилучення майна має виражений примусовий характер, який залежить не від порядку реалізації вилучення майна, а від власне його законодавчої моделі (сама можливість застосування примусу передбачена процедурою вилучення); 5) тимчасове вилучення майна має виключний характер, тобто застосовується лише в тих випадках, коли іншими заходами публічні завдання кримінального провадження виконати неможливо; 6) специфічний суб'єкт застосування – ним, як правило, є слідчий, прокурор.

9. Під процесуально-правовим значенням тимчасового вилучення майна слід розуміти засновану на законі кримінальну процесуальну діяльність компетентних органів держави і посадових осіб, спрямовану на вилучення необхідних для доказування речей, документів, грошей тощо, втілену в процесуальну форму диференційованих процесуальних процедур із метою забезпечення оптимальної моделі захисту інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства і держави.

Зміст процесуально-правового значення вилучення майна полягає в трьох значеннях: доказовому, процедурному і правозабезпечувальному. Основний аспект процесуально-правового (доказового) значення тимчасового вилучення майна – здатність бути речовим доказом та мати

значення для кримінального провадження, тобто мати значимість стосовно ряду правових моментів: установлення особи підозрюваного (обвинуваченого), його ставлення до вчиненого, фактичних обставин злочину (час, місце, спосіб, мотив), наслідків учиненого – відшкодування шкоди, відновлення порушеного права (також і повернення майна), можливої конфіскації, спеціальної конфіскації майна. Процедурне значення вилучення майна вбачається в особливостях процесуальних процедур окремих видів та умов провадження вилучення, необхідності процесуального оформлення рішення про провадження вилучення. Правозабезпечувальне значення полягає у визнанні вилучених речей, документів, грошей тощо речовими доказами, дотриманні належних умов зберігання речових доказів, дотриманні правил доведення належності вилученого майна з метою забезпечення можливої конфіскації майна, або його повернення власнику.

10. Тимчасове вилучення майна як захід забезпечення кримінального провадження є відносно новим в українському кримінальному процесуальному законодавстві та має свої історичні передумови становлення як галузевого інституту кримінального процесуального права. Важливе значення для становлення зазначеного правового інституту та розвитку відповідних положень теорії кримінального процесу мають історико-правові аспекти застосування державного примусу в кримінальному провадженні в сукупності з відповідними слідчими діями (обшуком, оглядом та виїмкою) його реалізації. За сучасних умов тимчасове вилучення майна не є слідчою (розшуковою) дією і застосовується виключно в межах окремих процесуальних дій (огляд, обшук, затримання).

Історично в кримінально-процесуальному законодавстві сформувалися правові наслідки вилучення майна у вигляді таких процесуальних процедур: 1) визнання вилученого майна речовими доказами; 2) визначення правил вилучення, зберігання, знищення, реалізації і повернення речових доказів; 3) визначення процедури накладення арешту на майно з метою забезпечення відшкодування матеріальної шкоди, спричиненої злочином; 4) необхідність накладення арешту на майно обґрунтовано метою виконання вироку в частині конфіскації майна.

11. Із метою додержання прав та законних інтересів учасників кримінального провадження, однакового тлумачення і застосування положень КПК України, правові норми про тимчасове вилучення майна потребують уніфікації та викладення їх в окремій главі КПК України, зокрема Главі 16 «Тимчасове вилучення майна», що містить підстави, порядок тимчасового вилучення майна та питання його припинення. Зазначена глава КПК України потребує доповнення переліком тих речей і документів, які не вважаються тимчасово вилученим майном та на які не поширюється вимога щодо необхідності вирішення питання про арешт майна або його повернення.

Із метою вдосконалення застосування тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні доцільно внести відповідні зміни та доповнення до:

Кримінального процесуального кодексу України:

- п. 3 ч. 2 ст. 167 «Підстави тимчасового вилучення майна» змінити, видаливши слова «у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом», та викласти в такій редакції:

«...3) є предметом кримінального правопорушення; ...»

- ст. 167 «Підстави тимчасового вилучення майна» доповнити частиною третьою такого змісту:

«Тимчасово вилученим майном не вважаються предмети, які вилучені законом з обігу, речі та документи, які входять до переліку, щодо якого прямо надано дозвіл на відшукання в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку та тимчасове вилучення майна, а також об'єкти, які мають нематеріальний характер або не є майном у значенні ст. 190 Цивільного кодексу України».

- ч.1 ст. 169 КПК України доповнити пунктом 1¹ та викласти в такій редакції.

«1¹. Допустимість дій, передбачених пунктом 1 частини 2 цієї статті, та час їх учинення визначаються прокурором з урахуванням необхідності забезпечення прав та законних інтересів осіб, а також запобігання завданню шкоди для кримінального провадження».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові статті у фахових наукових виданнях

1. Горошко В. В. Поняття и виды правовых форм изъятия (получения) имущества. *Legea si Viata*. 2014. № 11. С. 3-7.

2. Горошко В. В. Державний примус як правова основа заходів забезпечення кримінального провадження. *Порівняльно-аналітичне право*. Електронне наукове фахове видання. 2014. № 5. С.361-365

3. Горошко В. В. Содержание деятельности правоохранительных органов по временному изъятию имущества. *Актуальні питання публічного приватного права*. 2014. № 2 (07). С. 147-153.

4. Горошко В. В. Юридически значимые элементы деятельности правоохранительных органов по временному изъятию имущества. *Право і суспільство*. 2014. № 11. С.210-217.

5. Горошко В. В. Правові основи державно-процесуального примусу для кримінального провадження України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Юриспруденція». 2014. № 9-2. Т. 2. С. 96-98.

6. Горошко В. В. Порядок здійснення тимчасового вилучення майна під час провадження окремих слідчих (розшукових) дій. *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал» Запорізького національного університету*. Серія «Юриспруденція» 2015. № 5. - С.208-211.

7. Горошко В. В. Концептуалізація тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. №1. С. 70-74.

8. Горошко В. В. Організаційні засади тимчасового вилучення майна у кримінальному провадженні *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. №2. С. 70-74.

9. Горошко В. В. Особливості процесуальних форм тимчасового вилучення майна у кримінальному провадженні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. №3. С. 33-36

Тези доповідей на науково-практичних конференціях

10. Горошко В. В. Вилучення майна в кримінальному провадженні України та зарубіжних країн. *Сучасні тенденції розвитку юридичної науки та практики*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 26-27 грудня 2014 р.). У 2-х ч. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2014. Ч. 1. С. 57-60.

11. Горошко В. В. Історичний аспект виникнення та розвитку вилучення майна в кримінальному провадженні України. *Актуальні проблеми правових наук в євро інтеграційному вимірі*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 19-20 грудня 2014 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2014. С. 81–83.

12. Горошко В. В. Мета та ознаки тимчасового вилучення майна. *Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 26-27 грудня 2014 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2014. С. 135-137.

13. Горошко В. В. Поняття та мета тимчасового вилучення майна. *Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Херсон, 9-10 жовтня 2015 року). Херсон, 2015. С.

14. Горошко В. В. Функції тимчасового вилучення майна. *Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 25-26 вересня 2015 р.). Дніпропетровськ, 2015. С.

15. Горошко В. В. Правові підстави тимчасового вилучення майна у кримінальному провадженні. Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф., (м. Одеса, 25 березня 2016 р.). Одеса: ОДУВС, 2016. С.249-250

16. Горошко В. В. Щодо питання визначення видів майна, яке може бути тимчасове вилученим у кримінальному провадженні. *Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії злочинності* Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 24 листопада 2017 року). Одеса: ОДУВС, 2017. С.60-61.

17. Горошко В. В. Типові ситуації тимчасового вилучення майна у кримінальному провадженні. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави*: матеріали IX міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., (м. Одеса, 30 березня 2017 р.). Одеса: ОДУВС, 2017. С. 134-135.

АНОТАЦІЯ

Горошко В.В. Тимчасове вилучення майна (кримінальний процесуальний аспект). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Одеський державний університет внутрішніх справ, Одеса, 2018.

Здійснено перше у вітчизняній науці комплексне дослідження теоретичних, нормативно-правових та організаційних засад тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні. Визначено стан наукової розробки проблеми, охарактеризовано історичні аспекти виникнення та розвитку інституту тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні, з'ясовано його сутність та визначено види.

Висвітлено сучасний стан застосування тимчасового вилучення майна під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій та при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження. Розглянуто правові підстави та типові ситуації тимчасового вилучення майна, виділено його кримінальні процесуальні форми та розкрито організаційні засади. На підставі розкриття теоретичних, нормативно-правових та організаційних засад здійснено концептуалізацію тимчасового вилучення майна в кримінальному провадженні. Обґрунтовано юридичне значення та визначено правові наслідки тимчасового вилучення майна.

Ключові слова: майно, тимчасове вилучення, кримінальне провадження, заходи забезпечення кримінального провадження, слідчі (розшукові) дії, процесуальні дії.

АННОТАЦИЯ

Горошко В.В. Временное изъятие имущества (уголовный процессуальный аспект). - Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук (доктора философии) по специальности 12.00.09 - уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. - Одесский государственный университет внутренних дел, Одесса, 2018.

Проведено первое в отечественной науке комплексное исследование теоретических, нормативно-правовых и организационных основ временного изъятия имущества в уголовном производстве. Определено состояние научной разработки проблемы временного изъятия имущества в уголовном производстве. Охарактеризованы исторические аспекты возникновения и развития института временного изъятия имущества в уголовном производстве. Выяснена сущность и определены виды временного изъятия имущества в уголовном производстве. Раскрыто соотношение между временным изъятием имущества и изъятием имущества на основании

постановления следственного судьи, что имеет место при проведении обыска и во время проведения временного доступа к вещам и документам.

Освещено современное состояние применения временного изъятия имущества при проведении отдельных следственных (розыскных) действий и при применении мер обеспечения уголовного производства. Рассмотрены правовые основания и типичные ситуации временного изъятия имущества в уголовном производстве. Обосновано, что правовые основания временного изъятия имущества, определенные в ч. 2 ст. 167 УПК Украины, являются нормативным отражением тех типичных ситуаций, в которых осуществляется временное изъятие имущества в деятельности органов предварительного расследования при задержании лица по подозрению в совершении уголовного преступления, проведения осмотра и обыска. Выделены уголовные процессуальные формы временного изъятия имущества в уголовном производстве. Раскрыты организационные основы временного изъятия имущества в уголовном производстве.

На основании раскрытия теоретических, нормативно-правовых и организационных основ осуществлено концептуализацию временного изъятия имущества в уголовном производстве. Обосновано существование в рамках уголовного процессуального права самодостаточного правового института «временного изъятия имущества», состоящего из совокупности норм, регулирующих вопросы изъятия имущества в досудебном расследовании без постановления следственного судьи с последующим решением вопроса об аресте имущества или его возвращения лицу, у которого оно было изъято. Обоснованно юридическое значение и определены правовые последствия временного изъятия имущества в уголовном производстве. Доказана необходимость унификации правовых предписаний, касающихся временного изъятия имущества, и изложения их в отдельной главе УПК Украины, в частности Главе 16 «Временное изъятие имущества», содержащей основания, порядок и вопросы прекращения временного изъятия имущества. Обосновано, что указанная глава КПК Украины нуждается в дополнении перечнем тех вещей и документов, которые не считаются временно изъятым имуществом, и на которые не распространяется требование о необходимости решения вопроса об аресте имущества или его возвращения.

Ключевые слова: имущество, временное изъятие, уголовное производство, меры обеспечения уголовного производства, следователи (розыскные) действия, процессуальные действия.

SUMMARY

Goroshko V.V. Temporary seizure of property (criminal process-legal aspect). - Qualifying scientific work on the rights of manuscript.

Dissertation for gaining the degree of a candidate in Law, specialty 12.00.09 - criminal Procedure and criminalistics; forensic examination; operational search activity. - Odessa State University of Internal Affairs, Odessa, 2017.

The comprehensive research in the theoretical, normative, legal and organizational principles of temporary seizure of property in criminal proceedings was carried out first in domestic science. The state of the scientific development of the problem is determined, historical aspects of the origin and development of the institute of temporal seizure of property in criminal proceedings are characterized, its essence and certain types are determined.

The current state of application of temporary seizure of property during the conduct of separate investigative (search) actions and application of measures for ensuring criminal proceedings is highlighted. The legal grounds and typical situations of temporal seizure of property are considered, their criminal procedural forms are allocated and organizational principles are revealed. On the basis of the disclosure of theoretical, regulatory and organizational principles, the conceptualization of the temporary seizure of property in a criminal proceeding was implemented. Legal validity is substantiated and the legal consequences of temporary seizure of property are determined.

Key words: property, temporary seizure, criminal proceedings, measures for providing criminal proceedings, investigation (search) actions, procedural actions.